

HALLA VALGEIRSDÓTTIR

NÁMSSKRÁR – NÝ NÁLGUN OG NÝ FRAMSETNING

Halla Valgeirsdóttir

Í þjónustusamningi mennta- og menningarmálaráðuneytisins og Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins, FA er eitt af verkefnum Fræðslumiðstöðvarinnar að semja námsskrár og námslýsingar og vinna með öðrum að þróun þeirra (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, 2010). Frá árinu 2003 hafa yfir 39 námsskrár verið gefnar út af Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Námsskrárnar eru fjölbreyttar og ná til breiðs sviðs atvinnulífsins. Um er að ræða starfs- tengt nám til dæmis í ferðaþjónustu, skrifstofugreinum, fiskvinnslu, verslunargreinum og félags- og heilbrigðisgreinum. Einnig eru í boði námsleiðir sem byggjast á almennum greinum eins og íslensku, stærðfræði, ensku og tölvu- og upplýsingatækni.

Námsskrár FA hafa verið skrifaðar í samræmi við gæðaviðmið miðstöðvarinnar frá 2006. Á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins starfaði sérstök matsnefnd um vottun námsskráa Fræðslumiðstöðvarinnar. Hún var lögð niður á vormánuðum 2012 á grundvelli nýrra laga um framhaldsfræðslu (Lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010). Í reglugerð með lögnum kemur fram að námsskrá skuli unnin í samræmi við gæðaviðmið sem mennta- og menningarmálaráðuneytið setur (Reglugerð um framhaldsfræðslu nr. 1163/2011). Viðmiðin komu út í september 2013 (Viðmið um gerð námskráa í framhaldsfræðslu, 2013). Þess vegna hafa allar námsskrár Fræðslumiðstöðvarinnar frá árinu 2012 fengið vottun til tilraunakennslu í eitt ár í senn.

VIÐMIÐARAMMI UM NÁM

Með lögum um framhaldsfræðslu árið 2010 er gert ráð fyrir að námsskrár fyrir framhaldsfræðslu verði settar á hæfniprep sem eru skilgreind með hliðsjón af hæfni sem námsmenn eiga að hafa náð við lok hvers þreps. Með lögum um háskóla árið 2006 og framhaldsskóla árið 2008 eru námslok innan formlega menntakerfisins tengd við hæfniprep. Lýsing á hæfniprepum fyrir framhaldsskóla er birt í aðalnámsskrá framhaldsskóla og fyrir háskóla í viðmiðum um æðri menntun og prófgráður (Hæfniramma um íslenskt menntakerfi, 2013). Hins vegar hafa lýsingar á hæfniprepum ekki verið gerðar fyrir framhaldsfræðslu. Námslok fyrir framhaldsfræðslu hafa ekki verið skilgreind og þar með ekki hvað námsskrá eða námsleið þarf að uppfylla til að hægt sé að tala um námslok á þrepi.

Hæfniprepum er ætlað að tryggja stíganda í námi og vera leiðbeinandi við gerð námslýsinga, námsbrauta og námskráa. Þau eru einnig upplýsandi fyrir hagsmunaaðila, s.s. námsmenn, skóla og atvinnulíf um hæfni sem má búast við að námi loknu. Auk þess geta þau verið hvatning til frekara náms. Hæfniramminn er tengdur við evrópskan hæfniramma

(European Qualifications Framework, EQF). Íslenski ramminn er á sjö þrepum en sá evrópski á átta þrepum (Hæfniramma um íslenskt menntakerfi, 2013).

Hæfniramminn lýsir, á mælanlegan hátt, þekkingu, leikni og hæfni á ákveðnu námssviði í stígvaxandi þrepum sem eiga að vera sambærileg milli stofnana og landa. Tilgangurinn er að gera árangur í námi gagnsæjan og yfirfæranlegan og auðvelda allan samanburð og samvinnu milli skipulagsheilda, stofnana og landa (Kennslumiðstöð Háskóla Íslands, 2011).

Þrjátíu Evrópulönd, þ.m.t. Ísland, vinna að því að tengja hæfniprep sín við evrópska hæfnirammann. Lagt er upp með að hver hæfniramma endurspegli menntakerfi landsins (Hæfniramma um íslenskt menntakerfi, 2013).

HÆFNIVIÐMIÐ

Lykilhugtak nýju námsskránna er hæfniviðmið, sem er íslenskun á enska hugtakinu learning outcome. Hæfniviðmið er skilgreint sem „sú þekking, leikni og/eða færni sem einstaklingur hefur áunnið sér og/eða er fær um að sýna fram á eftir að námi lýkur, hvort sem um er að ræða form-

legt, óformlegt eða formlaust nám” (Orðaskrá um evrópska menntastefnu)¹. Hæfniviðmið eru verkfæri sem notuð eru til þess að skilgreina námið. Þau lýsa því sem námsmaður á að vita, skilja og/eða geta að námi loknu (Kennslumiðstöð Háskóla Íslands, 2011).

Spurningin er ekki lengur „hvaða nám lagðir þú stund á?” heldur frekar „hvað getur þú gert eftir að náminu er lokið?” Þessi nálgun á mun betur við vinnumarkaðinn og er miklu sveigjanlegri þegar tekið er tillit til ævimenntunar, óhefðbundnar menntunar og annars forms óformlegrar menntunar (Purser, Council of Europe, 2003 í Kennedy, Hyl- and og Ryan, bls. 2, 2012).

Að skilgreina nám út frá hæfniviðmiðum krefst hugar- farsbreytingar hjá þeim sem skrifa námsskrár, leiðbeinendum og námsmönnum. Það felur í sér að ekki er lengur nægjan- legt að skipuleggja nám út frá hugmyndum um hvað á að kenna heldur þarf að miða námið við þá hæfni sem náms- menn eiga að búa yfir að námi loknu. Lokaárangur námsins er því útgangspunkturinn þess en ekki ferlið að lokapunkt- inum (Kennslumiðstöð HÍ, 2011).

Hvernig hæfniviðmið eru orðuð skiptir máli til að til- gangur þeirra nái fram að ganga. Hæfniviðmið eiga að lýsa uppbyggingu námsins og mikið er lagt upp úr því að hæfnin sé sýnileg og mælanleg og því er mikilvægt að velja sagnorð sem lýsa þeirri þekkingu, leikni og hæfni sem á að vera til staðar hjá námsmanni við námslok (Kennslumiðstöð HÍ, 2011).

Ýmsir hafa sett fram leiðbeiningar um hvernig á að skrifa hæfniviðmið, þær eru allar með sams konar áherslum:

- Byrjaðu hvert hæfniviðmið á athafnamiðuðu sagnorði.
- Notaðu bara eina sögn fyrir hvert hæfniviðmið.
- Forðastu óljós hugtök (sagnir) eins og þekkir, skilur, lærir, áttar sig á og vera meðvitaður um.
- Forðastu flóknar setningar, ef þörf er á notaðu fleiri en eina setningu til að hæfniviðmiðið sé skýrt.
- Gættu þess að hæfniviðmið námspáttar tengist hæfni- viðmiðum námsskrárinnar.
- Hæfniviðmið á að lýsa því sem á að vera sýnilegt og mælanlegt.
- Hafðu í huga tímann sem er til umræða til að ná settum

hæfniviðmiðum. Fullvissaðu þig um að tíminn dugi til að ná settum hæfniviðmiðum.

- Hafðu í huga þegar hæfniviðmið er skrifað hvernig það verður metið, hvernig veistu hvort námsmaður hefur náð hæfniviðmiði. Ef hæfniviðmið er of viðamikil getur verið erfitt að meta ef þau eru of takmörkuð verður list- inn yfir hæfniviðmið ef til vill of langur og nákvæmur.
- Fáðu einhverja til að lesa yfir hæfniviðmið, t.d. sam- starfsfólk, námsmenn eða aðra sem þekkja til.
- Hafðu hæfniviðmið í samræmi við það þrep sem námið er á.²

ÞRÓUN NÁMSSKRÁA FRÆÐSLU- MIÐSTÖÐVAR ATVINNULÍFSINS

Samhliða þróun, sem hefur átt sér stað á íslenska mennta- kerfinu og þar með framhaldsfræðslunni, hefur verið unnið að nýrri framsetningu námsskráa hjá Fræðslumiðstöðinni. Leiðir sem unnið er eftir hafa ekki verið staðfestar og ekki komin reynsla á gagnsemi þeirra.

Námsskrár FA hafa flestar þann tilgang að styrkja ein- staklinga í starfi eða undirbúa þá fyrir störf eða frekara nám. Starfstengdar námsskrár byggjast á greiningu á starfinu og hæfnikröfum starfsins.³ Áhersla er á hæfni sem þarf að vera til staðar að námi loknu. Hæfniviðmið og þrep eru ákvörðuð út frá niðurstöðum hæfnigreiningar. Námsskráritun og hæfnigreining er samfelld ferli sem miðar að því að auka hæfni einstaklinga. Niðurstöður hæfnigreiningar er einnig hægt að nota við raunfærnimat.

Framsetning lýsinga á námspáttum er þannig að hægt er að nota þær við margs konar námsmat; stöðumat, leið- sagnarmat, jafningjamat, sjálfsmat, lokamat o.s.frv. Jafn- framt er leitast við að setja hæfniviðmið fram á þann hátt að það nýtist við raunfærnimat.

Ný framsetning á að auðvelda námsmönnum að halda utan um námsþróun sína og auka ábyrgð námsmanna á eigin færnieflingu. Með nýrri framsetningu er jafnframt leitast við að námsskrá geti verið hluti af verkdagbók námsmanns sem mikil áhersla er lögð á. Góð verkdagbók gefur upplýsingar um stöðu námsmanns að námi loknu, það sem hann hefur fengið við í náminu og er mikilvægur vitnisburður um hæfni

1 Learning outcome er þýtt í Orðaskrá um evrópska menntastefnu sem lærdómur en í Aðalnámsskrá framhaldsskóla og víðar er talað um hæfniviðmið.

2 (Kennedy o.fl., 2012, bls. 18).

3 Umfjöllun um hæfnigreiningar má finna í grein Guðmundu Kristinsdóttur í þessu riti.

námsmannsins. Verkdagbók getur komið að góðum notum þegar sótt er um starf eða inngöngu í nám.

Þróun framsetningar námsskráa í samræmi við þrepaskipt nám hófst 2011 en þá voru tvær þrepaskiptar námsskrár vottaðar af mennta- og menningarmálaráðuneytinu. Þetta eru námsskrárnar Menntastöðir og Opin smiðja. Síðan þá hefur orðið þróun á framsetningu og íslenski hæfniramminn hefur verið lagður fram. Á fyrri hluta ársins 2013 voru tvær námsskrár settar fram á nýjan hátt. Þetta eru námsskrárnar Skrifstofuskólinn og Sölu-, markaðs- og rekstrarnám. Í þessum námsskrám eru framsetning hæfniviðmiða námsþátta í samræmi við tiltekið þrep. Báðar þessar námsskrár hafa fengið vottun til tilraunkennslu í eitt ár hjá mennta- og menningarmálaráðuneytinu.

Í september 2012 fengust styrkir frá mennta- og menningarmálaráðuneytinu til að skrifa námsskrár fyrir ferðapjónustu og fyrir verslun. Námsskrárnar voru skrifaðar í samræmi við niðurstöður starfa- og hæfnigreiningar. Greiningarnar leiddu í ljós að í flestum tilfellum þarf hæfni til þeirra starfa sem um ræðir að vera á 2. þrepi íslenska hæfnirammans. Í báðum þessum námsskrám er hæfninni lýst á fyrsta, öðru og þriðja þrepi. Í námsskránum er hæfniviðmiðum lýst á almennan hátt. Þessi framsetning gefur fræðsluaðilum möguleika á staðbundnum útfærslum. Námsskrárnar innihalda lýsingar á hæfniviðmiðum sem þarf til að ljúka námi á 2. þrepi í ferðapjónustu eða verslun. Fræðsluaðili getur boðið upp á nám í hlutum og raðað saman þáttum sem þörf er fyrir hverju sinni. Námsmaður getur smám saman safnað námsþáttum og aukið hæfni sína og, ef hann óskar þess, lokið námi á 2. þrepi og haldið áfram námi upp á 3. þrep. Þessar tvær námsskrár hafa ekki verið vottaðar en ráðuneytið hefur veitt styrk til verkefnis þar sem áframhaldandi þróun og tilraunkennsla mun fara fram.

AÐ LOKUM

Ýmsum spurningum er enn ósvarað varðandi námsskrágerð Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins. Ný viðmið um gerð námsskráa í framhaldsfræðslu veita viðurkenndum fræðsluáðilum heimild til að senda námsskrár til vottunar beint til ráðuneytisins í gegnum námsskráagrunn. Námsskráagrunnurinn er ekki enn kominn í notkun⁴ og ekki hefur verið gefið út af hálfu

mennta- og menningarmálaráðuneytisins hvernig eiginlegt vottunarferli verður. Enn hefur ekki verið tekin ákvörðun um hvort þetta mun á einhvern hátt breyta hlutverki Fræðslumiðstöðvarinnar í þjónustusamningi við mennta- og menningarmálaráðuneytið (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, 2010). Ráðuneytið hefur ekki tekið ákvörðun um hvort námsskrár í framhaldsfræðslu verði vottaðar til framhaldsskólaeininga eða framhaldsfræðslueininga.

Þróun Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins á námi fyrir markhóp framhaldsfræðslu mun halda áfram. Leiðarljósið verður það sama og áður; að auka hæfni einstaklinga í atvinnulífinu, í formlega skólakerfinu og einkalífi.

UM HÖFUNDINN

Halla Valgeirsdóttir er sérfræðingur hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Helstu verkefni hennar tengjast námsskrárskrifum. Hún var áður fræðslustjóri hjá Leikskólum Reykjavíkur. Hún er með M.Ed.-próf í menntunarfræði með áherslu á fræðslustarf með fullorðnum frá Háskóla Íslands og BA-próf í félagsfræði frá sama skóla.

HEIMILDIR

- Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, 2010. Þjónustusamningur, sótt 7. október 2013 af http://sss.dcu.ie/afi/docs/bologna/writing_and_using_learning_outcomes.pdf
- Hæfnirammur um íslenskt menntakerfi, sótt 1. október 2013, af <http://www.menntamalaraduneyti.is/menntamal/haefnirammur/>
- Kennedy, Declan; Hyland, Áine; Ryan, Norma. (2012). *Writing and Using Learning Outcomes: a Practical Guide*, sótt 7. október 2013 af, http://sss.dcu.ie/afi/docs/bologna/writing_and_using_learning_outcomes.pdf
- Kennslumiðstöð Háskóla Íslands, 2011. Hæfniviðmið, sótt 23. október 2013, af <https://kennslumidstod.hi.is/index.php/bologna/haefnividmidh>
- Lög um framhaldsfræðslu nr. 27/2010, sótt 7. október 2013 af http://sss.dcu.ie/afi/docs/bologna/writing_and_using_learning_outcomes.pdf
- Orðaskrá um evrópska menntastefnu, sótt 1. október 2013, af http://www.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-PDF-Altjodleggt/Ordaskra_um_evropska_menntastefnu.pdf
- Purser, Council of Europe, 2003 í Kennedy, Hyland og Ryan, bls. 2, 2012, sótt 7. október 2013, af http://sss.dcu.ie/afi/docs/bologna/writing_and_using_learning_outcomes.pdf
- Reglugerð um framhaldsfræðslu nr. 1163/2011, sótt 23. október af, <http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/b7fd33650490f8cf00256a07003476bb/0e3a9074d5e781eb00257981004f86ef?OpenDocument>
- Viðmið um gerð námsskráa (2013), sótt 23. október 2013 af, <http://www.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-pdf/Vidmid-um-gerd-namskraa-i-framhaldsfradslu.pdf>

⁴ Þegar þetta er skrifað, um miðjan október, var ekki búið að opna grunninn.

ABSTRACT

As stated in the Education and Training Service Centre's (ETSC) service contract with the Ministry of Education, Science and Culture writing and developing curricula or course descriptions is a central task. Since 2003, 39 curricula have been written at the centre. They are diverse and relate to a broad range of sectors of the economy. The curricula describe on-the-job training, in the sectors of tourism, commerce, fishing industry as well as the fields of health and social services. There are also course descriptions for Icelandic, mathematics, English and problem solving in technology-rich environments. The ETSC syllabuses have been written in coherence with quality standards set by the Centre in 2006. A special committee certified the syllabuses and course descriptions on behalf of the Ministry of Education Science and Culture according to set standards. The committee ceased working in the spring of 2012, after the Act on Adult Education 2010 came into effect. In regulation following the law states that syllabuses should be written according to quality standards set by the Ministry of Education, Science and Culture (Regulation on Adult Education nr. 1163/2011). The standards were published in September 2013. The curricula written by the Centre in 2012 have been accredited for one year experimental teaching.